

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان :

حق زن در بارداری و کنترل باروری ازدیدگاه فقه امامیه و حقوق ایران

استاد راهنما :

دکتر محمود تقی زاده داوری

استاد مشاور :

دکتر عنایت شریفی

استاد داور :

دکتر محمدرضا ابراهیم نژاد

پژوهشگر :

علی الهی

زمستان ۱۳۹۸

منشور اخلاق پژوهش

با یاری از خداوند سبحان و اعتقاد به این که عالم محضر خداوند است و همواره ناظر به اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری ما دانشجویان دانشکده‌های دانشگاه علامه طباطبائی متعهد می‌گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت‌های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱) اصل حقیقت جوئی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت،
- ۲) اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق،
- ۳) اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش،
- ۴) اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش،
- ۵) اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار،
- ۶) اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان هاو کشور و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق،
- ۷) اصل احترام: تعهد به رعایت حریم‌ها و حرمت‌ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی،
- ۸) اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد،
- ۹) اصل برائت: التزام به برائت جوئی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه‌های غیر علمی می‌آلایند.

نام و نام خانوادگی: علی الهی

تاریخ و امضاء: ۹۸/۱۱/۲۷

تعهدنامه اصالت پایان نامه

اینجانب علی الهی دانش آموخته مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد در رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی که در تاریخ ۹۸/۱۱/۲۷ از پایان نامه خود تحت عنوان حق زن در بارداری و کنترل باروری ازدیدگاه فقه امامیه و حقوق ایران با کسب نمره ۱۸ دفاع نموده ام، متعهد می شوم:

- ۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از مقاله، کتاب، پایان نامه و غیره) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوط ذکر و درج کرده ام.
- ۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده از هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ازین دست موارد از این رساله را داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه علامه طباطبائی مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعائی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: علی الهی

تاریخ و امضاء: ۹۸/۱۱/۲۷

دانشگاه علامه طباطبائی
دانشکده ادبیات فارسی و زبان های خارجی

بسم تعالی

صور تجلسه دفاع پایان نامه تحصیلی کارشناسی ارشد

با تأییدات خداوند متعال، جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد آقای علی الهی دانشجوی دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی به شماره دانشجویی ۹۶۱۳۹۳۲۲۰۱ با عنوان:

"حق زن در بارداری و کنترل باروری از دیدگاه فقه امامیه و حقوق ایران"

یا حضور استادان راهنما، مشاور و داور در دانشکده الهیات و معارف اسلامی در روز یکشنبه ۹۸/۱۱/۲۷ ساعت ۱۵-۱۳ برگزار شد و نمره نهایی به شرح زیر مشروط به انجام اصلاحات اعلام می گردد:

نمره مقاله از:	الف) پذیرش یا انتشار مقاله در نشریات ISI، SCOPUS، علمی- پژوهشی و نشریات داخلی دانشگاه تا ۱ نمره
	ب) پذیرش یا انتشار مقاله در سایر نشریات نمایه شده معتبر، حداکثر یک مقاله تا ۰/۵ نمره
	ج) پذیرش یا انتشار مقاله در نشریات علمی-ترویجی، حداکثر یک مقاله تا ۰/۵ نمره
	د) پذیرش یا انتشار مقاله در مجموعه مقالات همایش های علمی ملی و بین المللی ۲۵/۰ نمره و حداکثر تا دو مقاله ۰/۵ نمره
مقاله (مقالات) ارائه شده از گروه الف □ ب □ ج □ د می باشد.	
مهر و امضاء معاونت پژوهشی، دانشکده.....	

توجه: دانشجو می تواند فقط در سنوات مجاز تحصیلی (۴ نیمسال) و حداکثر در نیمسال پنجم و حداکثر تا روز دفاع از امتیاز مقاله استفاده نماید و پس از روز دفاع به هیچ وجه مقاله پذیرفته نخواهد شد.

نمره مقاله:	نمره نهایی	به عدد: ۱۸۱
نمره پایان نامه از ۱۹:		به حروف: صد و هشتاد و یک

عالی (19-20) □ بسیار خوب (۱۸-۱۸/۹۹) □ خوب (۱۶-۱۷/۹۹) □ قابل قبول (۱۴-۱۵/۹۹) □ غیر قابل قبول (کمتر از ۱۴) □

اتضاء هیئت داوران:

سمت	نام و نام خانوادگی	امضاء
استاد راهنما	دکتر محمود تقی زاده داوری	
استاد مشاور	دکتر عنایت شریفی	
استاد داور	دکتر محمدرضا ابراهیم نژاد	
نماینده تحصیلات تکمیلی		

تهران - برادرزاده سید محمدحسین - رئیس هیئت داوران: همان علامه طباطبائی جمالی من: ۹-۸۸۶۹۲۳۴۵ دورنگار: ۸۸۶۹۰۰۲۰ کد پستی: ۱۹۹۷۹۶۷۵۵۶

پایان نامه‌ام را تقدیم می‌کنم به مادران پاک و نجیب سرزمینم ایران

همان‌هایی که در دامن خود برترین جوانان اهل عالم را پرورش دادند

باسپاس فراوان از

پدر و مادرم و اساتید عزیزم

فهرست علائم اختصاری

ق م : قانون مدنی

ق م ا : قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲

ق ا : قانون اساسی

ماده واحده : ماده واحده قانون سقط درمانی

ق.م.ا.ت : قانون مجازات تعزیرات مصوب ۱۳۷۵

چکیده

مسأله بارداری و کنترل باروری امروزه بیش از گذشته مورد توجه جوامع بشری قرار گرفته است و حقوق زنان در این زمینه در قوانین بین المللی به طور خاص مطرح گردیده که زنان نیز مانند مردان با حقوق خویش آشنا شوند. این پژوهش درصدد است که حقوق بانوان را در مسأله بارداری و کنترل باروری و مصادیق آن از لحاظ فقه امامیه و حقوق موضوعه ایران مورد بررسی قرار دهد و در این باره به این سوال اساسی پاسخ دهد که بانوان در مسأله بارداری و کنترل باروری دارای حقوق می باشند؟

در پاسخ به این سوال در مسأله بارداری و کنترل باروری اکثر فقها در برخی مصادیق، حقوق زنان را نیز مانند حقوق مردان مورد توجه قرار داده اند و با توجه و استناد به قواعد و اصول کلی دانش فقه همچون نفی عسر و حرج و مسأله حسن معاشرت حقوق زنان در تمام مصادیق آن مورد توجه و عنایت فقهای اسلام و شیعه گردیده است. در مبحث قانونگذاری نیز به طور کلی قانون مدنی و قانون اساسی و نیز به طور جزئی قوانین خاص همچون منشور حقوق و مسوولیت زنان در نظام جمهوری اسلامی ایران و ماده واحده قانون سقط درمانی در مسأله بارداری و کنترل باروری این امر را مورد توجه قرار داده است. و در نهایت باتوجه به دیدگاه فقها و ادله ی فقهی و حقوقی به این نتیجه رسیدیم که حق زن در تمام مصادیق بارداری و کنترل باروری مورد حمایت قرار گرفته است. روشی که ما در این پژوهش به کاربرده ایم روش تحلیلی و توصیفی با روش کتابخانه ای استفاده شده است و با استناد به کتب معتبر فقهی، پزشکی و حقوقی نگارش یافته است.

واژگان کلیدی: بارداری، باروری، حقوق زنان، فقه، قانون

فهرست مطالب

فصل اول : کلیات و مفاهیم

- ۱ کلیات : ۲
- ۱-۱ کلیات تحقیق : ۲
- ۱-۱-۱ مقدمه : ۲
- ۱-۱-۲ بیان مسأله : ۳
- ۱-۱-۳ اهمیت و ضرورت تحقیق : ۳
- ۱-۱-۴ اهداف پژوهش : ۳
- ۱-۱-۵ سوالات : ۴
- ۱-۱-۶ فرضیه ها : ۴
- ۱-۱-۷ روش تحقیق : ۴
- ۱-۱-۸ پیشینه پژوهش : ۵
- ۱-۲ مفاهیم : ۵
- ۱-۲-۱ بارداری در لغت و اصطلاح : ۵
- ۱-۲-۲ کنترل باروری : ۶
- ۱-۲-۳ تعریف زایمان : ۶
- ۱-۲-۴ حقوق زنان : ۶
- ۱-۲-۵ فقه امامیه : ۷
- ۱-۲-۶ حقوق ایران : ۸
- ۱-۲-۷ تعریف عزل : ۹
- ۱-۲-۸ تعریف سقط جنین : ۹
- ۱-۲-۹ تعریف رحم جایگزین : ۱۰
- ۱-۳ مبادی تحقیق : ۱۰
- ۱-۳-۱ بارداری در قرآن : ۱۰
- ۲-۳-۲ مصادیق حق زن در بارداری و کنترل باروری : ۱۱

فصل دوم : حق زن در بارداری و کنترل باروری از دیدگاه فقه امامیه

- ۲-۱-۱ عزل : ۱۵
- ۲-۱-۱-۱ قائلین به جواز : ۱۵
- ۲-۱-۱-۱-۱ ادله قائلین به جواز : ۱۶
- ۲-۱-۲ قائلین به حرمت : ۱۸
- ۲-۱-۲-۱ ادله قائلین به حرمت : ۱۹
- ۲-۱-۳ دیدگاه فقها در عزل توسط زوجه : ۲۱
- ۲-۱-۴ جواز عزل در ازدواج موقت : ۲۲
- ۲-۱-۵ شرط عدم بارداری ضمن عقد : ۲۳
- ۲-۱-۶ سایر روش های جلوگیری از بارداری : ۲۴
- ۲-۲ سقط جنین : ۲۷
- ۲-۲-۱ حکم اولی سقط جنین: ۲۷
- ۲-۲-۲ ولوج روح : ۲۸
- ۲-۲-۳ اسباب سقط جنین : ۲۹
- ۲-۲-۴ توقف زندگی مادر بر سقط جنین : ۲۹
- ۲-۲-۵ سقط جنین در بیماری و ناهنجاری های جنینی : ۳۱
- ۲-۲-۶ سقط جنین به علت ترس از آبرو : ۳۲
- ۲-۲-۷ سقط جنین با انگیزه ی کنترل جمعیت : ۳۳
- ۲-۲-۸ سقط جنین به علت سختی تربیت : ۳۴
- ۲-۳ رحم جایگزین : ۳۴
- ۲-۳-۱ ادله حرمت استفاده از رحم جایگزین : ۳۴
- ۲-۳-۲ ادله جواز استفاده از رحم جایگزین : ۳۸
- ۲-۳-۳ حکم شرعی حالات مختلف رحم جایگزین : ۳۹
- ۲-۳-۴ رضایت و عدم رضایت زوج : ۴۱
- ۲-۳-۵ رضایت یا عدم رضایت زوجه : ۴۳
- ۲-۴ ادله اثبات حق زن در مسأله بارداری و کنترل باروری : ۴۴
- ۲-۴-۱ حسن معاشرت : ۴۴
- ۲-۴-۲ قاعده نفی عسر و حرج : ۴۵
- ۲-۴-۳ اعتدال : ۴۶

۴-۴-۲ اصل مساوات در حقوق و تکالیف زن و مرد : ۴۷

فصل سوم : حق زن بر بارداری و کنترل باروری از دیدگاه حقوق ایران

۳-۱ قوانین و مقررات کلی و عام : ۵۰

۳-۱-۱ قانون اساسی : ۵۰

۳-۱-۱-۱ اصل سوم : ۵۰

۳-۱-۱-۲ اصل بیستم : ۵۰

۳-۱-۱-۳ اصل بیست و یک : ۵۱

۳-۱-۱-۴ اصل چهارم : ۵۳

۳-۱-۲ قانون مدنی : ۵۳

۳-۱-۲-۱ مسأله حسن معاشرت ماده ۱۱۰۳ ق.م : ۵۳

۳-۱-۲-۲ ریاست مرد بر خانواده ۱۱۰۵ ق.م : ۵۵

۳-۱-۲-۳ نفی عسر و حرج ماده ۱۱۳۰ : ۵۹

۳-۱-۲-۴ شرط ضمن عقد نکاح : ۶۱

۳-۱-۲-۵ مخالفت با اخلاق حسنه و نظم عمومی ماده ۹۷۵ ق.م : ۶۳

۳-۱-۳ قانون مجازات : ۶۴

۳-۱-۳-۱ عناصر عمدی سقط جنین : ۶۴

۳-۱-۳-۳ سقط توسط مادر : ۶۶

۳-۱-۳-۴ سقط جنین به خاطر حفظ جان مادر قبل از ولوج روح : ۶۷

۳-۱-۳-۵ سقط جنین به خاطر حفظ جان مادر بعد از ولوج روح : ۶۷

۳-۲ قوانین و مقررات خاص : ۶۸

۳-۲-۱ قانون نحوه اهداء جنین به زوجین نابارور : ۶۸

۳-۲-۲ ماده واحده قانون سقط درمانی : ۶۹

۳-۲-۲-۱ دستور العمل اجرایی قانون سقط جنین درمانی : ۶۹

۳-۲-۲-۲ نقص و ابهامات ماده واحده قانون سقط درمانی : ۷۱

۳-۲-۳ منشور حقوق و مسوولیت زنان در نظام جمهوری اسلامی ایران : ۷۲

۳-۳-۴ تصویب نامه راجع به وظایف دستگاه های اجرایی ذیربط در خصوص اعمال سیاست تحدید موالید

(مصوب ۱۳۶۹/۶/۴) : ۷۳

۳-۲-۵ اهداف و اصول تشکیل خانواده و سیاست های تحکیم و تعالی آن : ۷۴

نتیجه گیری و جمع بندی مطالب : ۷۷

پیشنهادهات : ۸۰

فهرست منابع : ۸۱

فصل اول :

کلیات و مفاهیم

کلیات :

۱-۱ کلیات تحقیق :

۱-۱-۱ مقدمه :

پس از انقلاب اسلامی ایران جایگاه بانوان نسبت به قبل از انقلاب تغییر مثبتی یافت و از حقوق شایسته ای چه بسا بهتر از حقوق زنان در جوامع سکولار برخوردار شد . در جمهوری اسلامی ایران مباحث گسترده ای در زمینه ی حقوق زنان و حتی در مسأله مرجعیت و ریاست جمهوری مطرح گردید . این مسائل به گونه ای بی سابقه در فقه ، در بین علما و فقها مطرح گردید . یکی از این حقوق ، بحث بارداری و کنترل باروری است که بر طبق شواهد فقها در این زمینه به حقوق زن ، بیشتر از گذشته اهمیت دادند روشن است که باروری تأثیر بسزایی در استحکام خانواده و پیوستگی عاطفی در بین زوجین دارد و اهمیت این مسأله تا حدی است که عدم فرزند آوری ، می تواند رنج بسیاری را برای زوجین همراه داشته باشد . در این راستا پژوهش حاضر بنا دارد حق زن در زمینه ی بارداری و کنترل باروری را از منظر فقه امامیه و حقوق ایران مورد بررسی قرار دهد . هرچند در این زمینه پژوهشگران معاصر برخی مصادیق این موضوع از جمله جلوگیری از بارداری و سقط جنین را مورد بررسی قرار داده اند ولی مباحث بارداری با توجه به پیشرفت تکنولوژی و توسعه پژوهش ها محدود به چند مصداق خاص نبوده بلکه بسیار گسترده است. از این رو ما در این پژوهش به بررسی اکثر مصادیق این موضوع با توجه به نوظهور بودن آن خواهیم پرداخت .

۲-۱-۱ بیان مسأله :

حقوق زنان امروزه مورد توجه بسیاری از کشور های اسلامی و غیر اسلامی قرار گرفته است. در کشور ما نیز پس از انقلاب اسلامی ، مسأله حقوق زنان به جد مطرح شد . یکی از حقوق زنان، آزادی فردی می باشد که این آزادی دارای مصادیق فراوان است از جمله حق زن بر بدن خویش و یکی از حقوق زن بر بدن خویش حق بارداری و باروری می باشد.

مصادیق حق زن بر بارداری و کنترل باروری با توجه به پیشرفت جوامع بشری متفاوت از گذشته است از جمله : حق زن در رحم جایگزین ، حق زن در جلوگیری از بارداری ، حق زن نسبت به سقط جنین ، حق زن در انتخاب نوع زایمان . امروزه مسأله بارداری و کنترل باروری زنان و حقوق آنها در این زمینه بیش از گذشته مورد توجه قرار گرفته است بر این اساس پژوهش حاضر در صدد است تا حق زن در بارداری و کنترل باروری را از لحاظ فقه امامیه و حقوق ایران مورد بررسی قرار دهد و به این سوال اساسی پاسخ دهد که آیا از لحاظ فقهی و حقوقی می توان در بارداری و کنترل باروری برای زن حقی قائل شد.

۳-۱-۱ اهمیت و ضرورت تحقیق :

با اهتمام به حقوق زنان در جمهوری اسلامی ایران ، به نظر می رسد در امر بارداری و کنترل باروری با توجه به نوظهور بودن آن کمتر به مصادیق این امر پرداخته شده است و همچنین در قوانین موضوعه ی موجود خلأهایی وجود دارد که باید از طریق پژوهش های فقهی و حقوقی ، مرتفع گردد زیرا ممکن است مردان در این زمینه سوء استفاده کرده و کمتر به حقوق زنان اهمیت بدهند . پژوهش حاضر در راستای تحقق چنین اهدافی، عملیاتی شده است .

۴-۱-۱ اهداف پژوهش :

در این پژوهش قصد داریم تا اهداف زیر را بدست آوریم :

۱ : آشنایی با مصادیق حقوق زنان بر بارداری و کنترل باروری

۲ : آشنایی با مسأله حق زن بر بارداری و کنترل باروری در حقوق موضوعه ایران .

۳ : شناخت تفصیلی مسأله حق زن بر بارداری و کنترل باروری در فقه امامیه .

۵-۱-۱ سوالات :

سوال اصلی : ۱ حق زن در بارداری و کنترل از نظر فقه امامیه و حقوق ایران کدامند ؟

سوال فرعی : ۲ حق زن در بارداری و کنترل باروری از نظر فقه امامیه کدامند ؟

سوال فرعی : ۳ حق زن در بارداری و کنترل باروری از دیدگاه حقوق ایران کدامند ؟

۶-۱-۱ فرضیه ها :

فرضیه اول : در زمینه بارداری و کنترل باروری اکثر فقها عزل بدون رضایت زن را مکروه می دانند و در مورد سقط جنین نیز در شرایط اضطراری قبل از ولوج روح جایز اعلام کردند و به طور کلی با استنباط در قواعدی همچون عسرو حرج و مسأله حسن معاشرت و همچنین منشور حقوق و مسوولیت زنان در نظام جمهوری اسلامی ایران مصادیق بارداری و کنترل باروری همچون انتخاب نوع زایمان ، رحم جایگزین می توان را می توان در زمره حقوق زنان شماره کرد .

فرضیه دوم : حق زن فی الجمله در مصادیق بارداری و کنترل باروری همانند : رحم جایگزین ، انتخاب نوع زایمان و عزل محترم شمرده شده است و در اکثر مصادیق آن با توجه به مسأله حسن معاشرت نیاز به مشورت با مرد می باشد .

فرضیه سوم : با استنباط در قانون مدنی همچون مسأله حسن معاشرت ماده ۱۱۰۳ و ماده واحده قانون سقط درمانی و منشور حقوق و مسوولیت زنان در نظام جمهوری اسلامی ایران از جمله بند ۳۳ و همچنین قانون اساسی از جمله اصل ۲۱ می توان گفت به طور کلی حق زن فی الجمله در مصادیق آن همانند جلوگیری از بارداری ، رحم جایگزین و سقط درمانی مورد حمایت قانون قرار گرفته است .

۷-۱-۱ روش تحقیق :

این تحقیق با استفاده از روش تحلیلی و توصیفی با روش کتابخانه ای استفاده شده است و با استناد به کتب فقهی ، پزشکی و حقوقی نگارش یافته است .

۷-۱-۱ پیشینه پژوهش :

درمورد برخی مصادیق بارداری و کنترل باروری همانند عزل و سقط جنین در کتب فقهی امامیه از جمله جواهر الکلام ، محمد حسن نجفی ، ج ۲۹ ، ص ۱۱۳ و بحوث فقهیه هامه ، ناصر مکارم شیرازی ، ص ۲۸۶ بحث مفصلی انجام شده است . و در کتب فقهی و پزشکی همچون رحم جایگزین ، محمد بابکی ، ص ۲۱ به بررسی دیدگاه فقه در مورد رحم جایگزین پرداخته است . مقالاتی نیز در این زمینه کار شده است از جمله شرط باروری یا عدم باروری در نکاح نوشته محمد علی حجازی و فاطمه بداغی ، مطالعات راهبردی زنان ، تابستان ۱۳۹۳ ، ص ۶۳ و بررسی سقط جنین در صورت به خطر افتادن جان مادر و جنین نوشته حسین اسماعیلی ، بهار و تابستان ۱۳۹۴ ، ص ۸۳ و همچنین پایان نامه تحت عنوان کنترل جمعیت و تنظیم خانواده از دیدگاه اسلام نوشته محمد باقر ناصر الدین ، ۱۳۸۵ ، ص ۴۵ به این موضوع پرداخته اند . ولی پژوهش حاضر در حق زن بر بارداری و کنترل باروری از منظر فقه امامیه و همچنین از منظر حقوق ایران به صورت استدلالی مصادیق زیادی از این بحث از جمله حق زن در دسترسی به مراکز درمانی با کیفیت و انتخاب نوع زایمان را در بر می گیرد .

۲-۱ مفاهیم :

۱-۲-۱ بارداری در لغت و اصطلاح :

بارداری در لغت به معنای آبستنی ، حمل ، جنین داری . (دهخدا ، ۱۳۷۳ ، ج ۳ ، ص ۳۴۷۵) و در اصطلاح گفته شده زن باردار شد پس شکمش بزرگ شد از بارداری . (فراهیدی ، ۱۴۱۰ ، ج ۳ ، ص ۲۳۶)

۱-۲-۱-۱ تعریف پزشکی از بارداری :

دوره ای که طی آن یک خانوم ، جنین در حال تکامل را حمل می کند حاملگی تقریباً ۲۶۶ روز از لقاح و تشکیل تخم تا تولد کودک طول می کشد و جنین در رحم تکامل می یابد . (آمارتین ، ۱۳۷۵ ، ص

(۶۵۵)

۲-۱-۲ کنترل باروری :

الف (تعریف باروری : در لغت به معنی عمل بارور ، آبستنی ، حمل می باشد (دهخدا ، ۱۳۷۳ ، ج ۳ ، ص ۳۴۹۸) و در اصطلاح پزشکی لقاح ، بارور سازی ، باردار کردن چنین تعریف شده است : ترکیب یک اسپرم و یک تخمک تغییرات سریع در غشاء تخمک از نفوذ سایر اسپرم ها جلوگیری می کند . نفوذ اسپرم، تکمیل میوزیس و تشکیل جسم قطبی ثانویه را تحریک می کند ، وقتی پیش هسته ی نر و ماده با هم ترکیب شدند تخم شروع به تقسیم شدن می کند . (آ. مارتین ، ۱۳۷۵ ، ص ۳۰۱)

ب) تعریف کنترل : در لغت به معنی واریسی و بازرسی است (دهخدا ، ۱۳۷۳ ، ج ۱۱ ، ص ۱۶۴۱۵) ولی در پژوهش ما در اصطلاح به معنی تنظیم خانواده و جلوگیری از بارداری است . بنابر این کنترل باروری به معنی تنظیم خانواده در امر آبستنی و حمل می باشد .

۳-۲-۱ تعریف زایمان :

اسم مصدر از زاییدن است و در لغت به معنی تولید ، بارنهادن ، وضع حمل . (دهخدا ، ۱۳۷۳ ، ج ۸ ، ص ۱۱۱۰۶) و در اصطلاح عبارت است از ترتیبی از اعمال که به وسیله ی آن کودک و متعاقب آن جفت در طول تولد از رحم خارج رانده می شود . این فرایند معمولاً به طور خود به خودی حدود ۲۸۰ روز پس از نزدیکی شروع می شود . (آ. مارتین ، ۱۳۷۵ ، ص ۴۴۱)

۴-۲-۱ حقوق زنان :

۱-۴-۲-۱ تعریف حق :

حق در لغت به معنی یقین نمودن ، ثابت شدن است (دهخدا ، ۱۳۷۳ ، ج ۶ ، ص ۸۰۲۸) و در اصطلاح عبارت است از توانایی که شخص بر چیزی یا بر کسی داشته باشد . اصل این است که هر حق قابل انتقال به غیر و نیز قابل اسقاط است . (جعفری لنگرودی ، ۱۳۸۱ ، ج ۳ ، ص ۱۶۶۹)

۲-۴-۱ تعریف حقوقدانان از حق :

حق عبارت است از امتیازی که در جامعه بر حسب قانون ، قرارداد یا عرف و عادت برای شخص بوجود می آید و دیگران موظف به احترام آن هستند .(موحد ، ۱۳۵۲ ، ص ۵)

۳-۴-۱ حقوق زن :

منظور از این حق با توجه به تعاریف بالا سلطه ، امتیاز و توانایی در امری است که به موجب فقه ، قانون یا عرف برای زنان مقرر شده است .

۵-۲-۱ فقه امامیه :

۱-۵-۲-۱ تعریف فقه :

در تعریف فقه گفته شده است : الفقه هو العلم بالأحكام الشرعية الفرعية عن ادلتها التفصيلية (شهید اول، ۱۴۱۰ ج ۱ ، ص ۳۰) . فقه علم به احکام شرعی فرعی از روی دلیل های تفصیلی آن با قید شرعی که در تعریف فقه به کار رفته است ، احکام عقلی از این تعریف خارج می شود و با قید فرعی مسائل اعتقادی و اصول دین از تعریف خارج می شود . دلیل های تفصیلی ، باعث خروج علم مقلد به احکام می شود ، زیرا علم مقلد از روی دلیل های تفصیلی نیست بلکه از روی دلیل اجمالی است . (مسجد سرایی ، ۱۳۹۱ ، ص ۴۵۷)

۲-۵-۱ تعریف امامیه :

نام عمومی فرقه است که به امامت علی ابن ابی طالب (ع) و فرزندان او معتقد است از دیدگاه امامیه جهان نمی تواند بدون امام باشد. امامت در مذهب شیعه از ارکان اعتقادی محسوب می شود . امامت در این مذهب به طور کامل و معین شامل دوازده تن می باشد مخالفین با مسأله امامت ، با شیعه مخالفند و به این مخالفین امامیه یا اثنی عشریه اطلاق نمی شود مثل : زیدیه ، اسماعیلیه .(شهرستانی ، ۱۳۶۴ ، ص ۱۸۹) لذا فقه این فرقه به خاطر پیروی از علی ابن ابی طالب و فرزندان او به فقه شیعه مشهور است منظور ما از فقه امامیه در این پژوهش اولاً عده ای از فقهای امامیه (اعم از متقدم ، متأخر و معاصر)